ภาคผนวก : การอภิปรายพิเศษ

ทิศทางและแนวโน้มของวงวรรณกรรมไทย

การอภิปรายประกอบการศึกษาวิชาวรรณกรรมปัจจุบัน เดือน มกราคม พ.ศ. 2526

สุชาติ สวัสดิ์ศรี	วิทยากร
วาณิช จรุงกิจอนันต์	วิทยากร
"ไพลิน รุ้งรัตน์"	วิทยากร
รศ.รื่นฤทัย สัจจพันธุ์	ผู้ดำเนินการอภิปราย
ชมรมภาษาไทย มร.	ผู้จัด

อ.รื่นฤทัย "อยากให้คุณวาณิชเล่าเรื่องงานเขียนของตัวเองให้นักศึกษาฟังสักนิดในเรื่องวิธีการเขียน สไตล์ในการเขียน ประวัติความเป็นมาในเรื่องการเขียนของคุณวาณิช"

วาณิช "ผมเริ่มเขียนหนังสือ เริ่มแรก ๆ เขียนกลอนก่อนตอนสมัยเรียนมัธยม เริ่มเขียนกลอน หัดเขียนกลอน ถ้าถามว่าทำไมถึงเขียนกลอนก็ตอบไม่ถูกเหมือนกัน สมัยเรียน ป.3-ป.4 มีหนังสือรามเกียรติ์เล่มหนึ่ง มีสามก๊กเล่มหนึ่ง ทั้งบ้านผมมีหนังสือ 2 เล่ม ที่วางทิ้งอยู่ไม่มีใครสนใจ ผมก็อ่านหนังสือ 2 เล่มนี้ อ่านแล้วก็จำไม่ได้ก็ผ่านเลยไป พอเรียน ป.5 เริ่มเขียนกลอน โดยไม่รู้ว่ากลอนคืออะไร พยายามเขียนให้มีสัมผัสก็เขียนไม่ได้มาก พอเรียน ม.5 - ม.6 มีเพื่อนเขียนกลอนก็เลยเริ่มเขียนบ้าง ก็เขียนกลอนมาเรื่อย ๆ จนมาอยู่ช่างศิลป์ก็ยังเขียน จนกระทั่งเรียนจบมหาวิทยาลัยก็มาทำงานธนาคารก็เริ่มเขียนเรื่องสั้น แต่ก็เขียนไม่เป็น จริง ๆ แล้วปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งก็คือ ตัวเองขาดการเสวนากับคนที่เค้ามีความรู้ มีประสบการณ์ เพราะฉะนั้น การเขียนเรื่องก็เลยเละเทะเปะปะเอาแน่ไม่ได้ พอมาเขียนเรื่องสั้นเรื่องหนึ่ง ตอนนั้นเตรียมตัวจะไปอเมริกา ก็มีข่าวลือว่าคนเขียนเป็นบ้าไปแล้ว ความจริงผมปกติดีสอบได้ก็ไปอเมริกา ตอนอยู่อเมริกาก็เขียนจดหมายถึงเพื่อน มาส่งที่ลลนา เขียนเรื่องจนกระทั่งกลับ ก็เป็นหนังสือที่ผมคาดไม่ถึงว่าจะขายดิบขายดีหรือเป็นที่กล่าวถึงกันมาก ทีนี้พูดถึงลักษณะงานเขียน ผมเองไม่รู้ตัวล่วงหน้ามาก่อนว่าจะเขียนเรื่องตลกได้ เขียนเรื่องเสียดสีได้ ไม่เคยรู้ตัวเลยว่า ตัวเองมีความสามารถมาก่อนเขียนเรื่องจดหมายถึงเพื่อน ก็ไม่คิดว่าจะมีคนอ่านแล้วชอบ ไม่เจตนาที่จะให้ตลกอะไรมากมาย พอเขียนไปได้ 2 - 3 เรื่อง ถึงรู้ว่ามีคนชอบคนเค้ากล่าวถึงกัน ก็เริ่มกลับมาจับลักษณะที่ตัวเองเขียนว่าเพราะอะไร ก็จับได้บางอย่างว่า การสัมผัสคล้องจอง เวลาพูดถึงดำ สีดำ สีแดง สีแห้ง สีเหี่ยว สีเขียว สีขาว สียาว สีย่น อะไรพวกนี้ เรารู้สึกไม่ลำบากในการที่จะไปหาคำพวกนี้ มันอาจจะเป็นได้ว่าเขียนกลอนมาจนกระทั่งอยู่มือ ผมกลับไปอ่านงานของตัวเองสมัยที่ทำหนังสือวรรณศิลป์ลักษณะการเขียนบทบรรณาธิการมันก็มีลักษณะการเขียน

เหมือนงานเขียนจดหมายถึงเพื่อนเหมือนกัน ไอ้เรื่องเสียดสีโดยนิสัยผมไม่ใช่คนแบบนั้น ผมเป็นคนสุภาพ อ่อนน้อม ถ่อมตน ไม่ได้ก้าวร้าวหยิ่งทะนงอย่างที่เขียน แต่การเขียนมันดีอย่าง เราไม่ต้องเผชิญหน้ากับคนที่เราพูดถึง ผมก็ทำอะไรได้ตามใจตัวเองพอสมควร อีกอย่างหนึ่งผมเชื่อในความถูกต้อง คิดว่าตัวเองทำอะไรถูกแล้วถึงจะเป็นอย่างไรก็เป็นกัน ความกล้ามันอาจจะช่วยอีกอย่าง คือ อาจจะเขียนอะไรออกไปได้มากกว่าคนอื่นที่เค้าไม่กล้า แต่ว่าให้มองตัวเองมันอาจจะมีอะไรอื่น ๆ นอกเหนือกว่านี้ แต่ผมคิดว่ามันเป็นหน้าที่ที่คนอื่นจะมองเรามากกว่า แต่ถ้าจะสรุปตัวเองง่าย ๆ เหตุที่เขียนงาน หรือว่าทำงานหรือลักษณะงานมันจะออกในรูปนั้น มันเริ่มต้นโดยไม่รู้ตัว มันอาจจะมีอยู่ในตัวเรา งานเขียนจริง ๆ ผมเองก็ไม่คิดว่า ตัวเองจะตีวงตัวเองไว้แค่เขียนเรื่องตลก เขียนเรื่องเสียดสี ล้อเลียน ผมก็พยายามจะเขียนสารคดีท่องเที่ยว พยายามจะเขียนนวนิยาย พยายามจะเขียนเรื่องลึกลับ ผมพยายามลองค้นหาว่าเราจะทำอะไรได้มากกว่าที่เค้ามองเรา ความจริงผมเขียนกลอนรักได้หวาน และก็ผมพยายามที่หยุดงานเขียนเป็นระยะ เพื่อที่มองดูตัวเองใหม่ พยายามที่จะเขียนอะไรที่มันแปลก ๆ จากที่เคยออกมา"

อ.รื่นฤทัย "นักศึกษาคงได้ทราบว่างานของคุณวาณิชนั้น เริ่มเขียนกลอน ในปัจจุบันถึงแม้จะเขียนร้อยแก้วแล้วก็ยังมีคนเรียกขานว่า เป็นกวีร้อยแก้วด้วยความเชี่ยวชาญในการใช้ภาษา ทีนี้ขอเรียนถามคุณวาณิชอีกนิดหนึ่งว่า ในการที่คุณวาณิชแสวงหาแนวทางในการเขียนของตัวเองในหลาย ๆ แบบ พอใจงานเขียนเรื่องในแนวไหน รูปแบบอย่างไร"

วาณิช "ถ้าตอบให้ชัดเจนคงจะยังไม่ได้ แต่ว่าลักษณะการเขียนคอลัมน์เป็นสิ่งที่ผมชอบ เขียนเรื่องที่ไม่ใช่นวนิยายอะไร เป็นการสะท้อนความคิดของตัวเองออกมาจากสิ่งเร้าภายนอกหรือว่ามีเรื่องอะไรสักเหตุการณ์หนึ่ง แล้วก็พูดถึง เป็นสิ่งที่ตัวเองถนัดที่จะใส่ แต่ก็ไม่แน่ใจว่า จะเป็นสิ่งทำให้ดีที่สุดหรือทำได้ดีแค่ไหนอย่างไร ก็ชอบ แต่คิดว่าถ้าพูดถึงความชอบที่จะทำ ก็ชอบทางนี้ มีเหตุผลอย่างหนึ่งคือมันง่าย มันไม่ต้องการโครงสร้างมาก มันจบในแต่ละตอน เขียน 2 หน้า 3 หน้า 4 หน้า มันจบ ก็จบไปเลย นิยายมันต้องมีโครงสร้าง มีองค์ประกอบ เก็บเล็กผสมน้อยตกตรงโน้นแต่งตรงนี้ มันยุ่งยาก เรื่องสั้นเขียนพล็อตเรื่องทำอะไรที่มันมีอะไรพิเศษออกไปมาก มันยุ่งยาก ถ้าถนัดความพอใจที่จะทำ อยากทำลักษณะการเขียนคอลัมน์อะไรทำนองนั้นมากกว่า"

อ.รื่นฤทัย "ในงานเขียนนี้ โดยส่วนมากจะใช้ประสบการณ์ของตัวเอง แล้วเวลาที่เขียนเรื่องคุณวาณิช กำหนดตัวผู้อ่าน กลุ่มผู้อ่าน หรือเขียนโดยไม่ได้กำหนดตัวผู้อ่าน"

วาณิช *"สิ่งแรกที่เขียนนะฮะ ก่อนจะลงมือเขียนสิ่งที่คิดคือ คนอ่านเป็นใครภาพในใจของเรา ใครคือคนที่อ่านเรื่องของเรา* ทุกวันนี้ผมเขียนเรื่องของเด็ก ผมก็ต้องรู้ว่าคนอ่านนี่เป็นเด็ก ภาษาที่เด็กอ่านแล้วไม่เข้าใจภาษาที่สวิงสวาย เด็กอ่านแล้วตีความ ผมก็ใช้ไม่ได้ การกำหนดคนอ่านไปก่อน ทำให้เรามีความหนักแน่นแล้วก็ใช้ภาษา ใช้เรื่องที่เหมาะสมขึ้น ไม่ใช้เรื่องเปะปะ"

อ.รื่นฤทัย "หันมาทางด้านวิจารณ์บ้าง อยากให้พูดถึงการทำงานของกลุ่มวรรณกรรมพินิจว่ามีการทำงานอย่างไร"

ไพลิน "ไม่ทราบว่าพูดถึงกลุ่มวรรณกรรมพินิจ แล้วจะมีใครรู้จักหรือเปล่า กลุ่มวรรณกรรมพินิจไม่ได้โด่งดังอะไร เราเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้นเอง แล้วก็ทำงาน ถ้าเราอ่านสยามรัฐ เราจะไม่ทราบเลยว่าเป็นกลุ่มวรรณกรรมพินิจ ชื่อในคอลัมน์เดิม ชื่อคนเขียนหนังสือ ซึ่งเราเปลี่ยนเป็นวรรณกรรมพินิจ เปลี่ยนได้ไม่ถึงปีนี่เอง ดิฉันเคยเป็นประธานชมรมวรรณศิลป์ คนที่ทำงานในชมรมวรรณศิลป์ก็สนิทกันมาก คงเหมือนชมรมภาษาไทยที่รามฯ นี่คะ เมื่อสนิทกันคนที่จบแล้วก็จบไป แต่ยังไม่ไปจากชมรมก็ยังกลับไปขลุกอยู่ที่ชมรมเสมอ และคนที่ชมรมก็ตามไปที่บ้านเสมอก็เลย ยังไม่เลิกกันซักที ปี 19 ก็ยังเจอกันเสมอ ทุกเดือนต้องกินก๋วยเตี๋ยวกัน แหล่งที่ไปก็คือ ที่บ้านดิฉันเอง ทีนี้หลัง 6 ตุลา ช่วงนั้นนักเขียนเกิดยกทัพเข้าป่ากันไปหมด เงียบจนไม่รู้จะเงียบยังไง ปี 20 เงียบจนพวกเรากินก๋วยเตี๋ยวอยู่เฉยไม่ได้ พวกเราต้องทำอย่างอื่นขึ้น ก็เลยตัดสินใจว่า ถ้าเราเริ่มต้นลองทำดูว่าจะทำอย่างไรดี ทีนี้ในสมัยที่เรียนอยู่นี่มีรุ่นพี่คนหนึ่งเป็นนักเขียนเรื่องสั้นชื่อทะนง ทีนี้ทะนงก็ออกความคิดว่า ในจุฬานี้มีรางวัลเกียรตินิยมวรรณศิลป์ การที่เราให้รางวัลเรื่องสั้นที่ลงในอนุสารวรรณศิลป์อย่างเดียวนี้ เป็นการคับแคบ ถ้าเราสามารถให้รางวัลเรื่องสั้นที่อยู่ในนิตยสารทั่วไปได้ถึงจะเรียกว่าทำได้กว้างขวางจริง เราก็เริ่มเอาความคิดของทะนงมาโดยไปสนามหลวง ซื้อหนังสือที่มีเรื่องสั้นมาพิจารณาในปี 21 ในช่วงนั้นมีคนมาช่วยงานกันเยอะ ก็มาช่วยกันทำกัน 15 - 20 คนได้ พอทำออกมาเป็นการประกาศของกลุ่มฯ หลังจากนั้นพิมพ์ออกมาเป็นเล่ม สำนักพิมพ์นพรัตน์พิมพ์ ปีต่อมาเราก็ยังทำอยู่ ปี 22 คนที่ทำก็เหลือเซทเดิม เซทกินก๋วยเตี๋ยว ช่วงปี 22 วงการวรรณกรรมทั้งหมดมีการโต้เถียงกันอย่างมาก ในแนวทางวรรณกรรมในช่วงนี้น้อง ๆ ที่เข้ามาใหม่ในกลุ่มคงจะเกิดความรู้สึกว่าทนกระแสในสมัยนั้นไม่ได้ มีการวิพากษ์วิจารณ์ จึงขอดูอยู่ห่าง ๆ ก่อน เราก็อนุญาตให้ไปทำงานได้ กลุ่มนั้นก็คงเหลืออยู่ 10 คนได้ การทำงานที่ออกมาในงานใหญ่ก็ยังกองกันอยู่ยังไม่ได้ออกมาเป็นรูปเป็นเล่ม แต่ก็ยังทำกันอยู่ยังไม่เลิก"

อ.รื่นฤทัย "อยากให้คุณไพลินพูดถึงหลักการเลือกเรื่องที่จะวิจารณ์ มีหลักอย่างไรที่จะวิจารณ์"

คุณไพลิน "สำหรับตัวดิฉันเองคนเดียว ปัจจุบันมีความคิดว่าจะหยิบหนังสือเล่มไหนมาวิจารณ์ *มีหลักว่าหนังสือใหม่ทุกเล่มจะพยายามวิจารณ์ให้นักเขียนใหม่มีความรู้สึกว่ามีคนแตะต้อง* จะเกิดกำลังใจหรือเสียกำลังใจนั้น อีกเรื่องหนึ่ง แต่ว่าเมื่อรู้ตัวว่ามีคนมองหนังสือของเค้า ถ้าเรื่องไหนมีความยาว มีเนื้อหาแน่นในเรื่องแล้ว ก็เขียนสั้นไม่ได้ คือ วิจารณ์สั้น ๆ ไม่ได้ ก็จะวิจารณ์ลงในสยามรัฐ ถ้าเล่มไหนเล่มบางนิดเดียวที่เขียนมาไม่มีอะไรที่ควรจะเอ่ยถึงบ้าง ดิฉันจะเลือกวิจารณ์ลงในมาตุภูมิ เพราะเนื้อที่น้อย เวลาวิจารณ์มีหลักอย่างไร มันบอกไม่ได้ว่า

มันมีหลักอันไหนหลักของใคร เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นมาเอง โดยมองที่งานและที่นักเขียน แน่นอนถ้าเป็นนักเขียนเก่าซ่ำซองบนเวทีวรรณกรรมอย่างยิ่งแล้ว เราจะวิจารณ์เค้าคงต้องพูดกันตรง ๆ ว่ามันเกิดอะไรขึ้น เท่าที่เราเห็นถ้าหากเป็นนักเขียนใหม่ ก็พูดให้เข้าใจให้นิ่มนวลหน่อยว่า เราจะบอกเค้าว่าอะไร ไม่ว่านักเขียนเก่ากับนักเขียนใหม่ แตกต่างนิดหนึ่งว่า นักเขียนเก่าอาจจะตรงกว่านักเขียนใหม่พูดยอกย้อนหน่อย โดยคงความคิดเห็นและความรู้สึกที่แท้จริงไว้ใต้ภาษาเหล่านั้น"

อ.รื่นฤทัย "มีอีกนิดหนึ่ง ที่จะบอกว่างานเขียนของเค้ายังไม่ดียังไม่ถึงใจ หรือว่ายังไม่ปราณีตพอ คุณไพลินมองตรงไหน เช่น ภาษา การสร้างภาพพจน์ การสื่อสารออกมา"

ไพลิน "มองหมดล่ะค่ะ คือ จะบอกว่ามองแต่ภาษาก็ไม่ได้ มันอาจจะแล้วแต่ประเภทของงาน เช่น นวนิยาย บทกวี แต่ละประเภทจะมีองค์ประกอบของมันโดยเฉพาะ จะยืนยันในที่นี้ไม่ได้ว่า เวลาจะวิจารณ์งานแล้ว จะดูแต่อันนั้นแต่อันนี้ แต่ละชิ้นดูต่างกัน บางชิ้นมีภาษาเด่นมาก หรือบางชิ้นแนวความคิดในเรื่องเด่นเหลือเกิน คงต้องเน้นแนวคิดเป็นพิเศษ นี่มันบอกไม่ได้ตายตัว คงต้องดูทุกองค์ประกอบ"

อ.รื่นฤทัย "ขอความเห็นคุณสุชาติบ้าง ในฐานะที่คุณสุชาติทำงานในเรื่องของโลกวรรณกรรม ซึ่งมีความเชี่ยวชาญมากในวรรณกรรมสากลและวรรณกรรมไทย มีความเห็นในเรื่องเกี่ยวกับวรรณกรรมไทยอย่างไร"

สุชาติ *"วรรณกรรมของไทยนั้น ความเป็นมาถึงปัจจุบัน/ในแง่ถึงฝีไม้ลายมือแล้ว สู้เค้าได้สบายมาก/แต่ในแง่ของความหลากหลายแล้ว ดูเราจะนิ่งอยู่กับที่เพราะอะไรไม่ทราบ* ฝีไม้ลายมือนักเขียนไทย ผมคิดว่าเหนือชั้นกว่ามาเลเซียและพม่า อินโดนีเซียและประเทศอื่น ๆ ใกล้เคียงกัน แต่อินโดนีเซียมีความหลากหลายในแง่แนวเรื่องมากกว่า ถ้าพูดถึงการขยายในแง่การพิมพ์ของเราแพร่หลายมากกว่าของเขามาก ยกเว้นญี่ปุ่นกับจีน ผมคิดว่าอย่างนั้น ที่ผมคิดว่าพอกันก็คือในแง่ของการสร้างงานเขียน การนำเสนอปัญหาค่อนข้างใกล้เคียงกัน เช่นปัญหาความยากจน หรือปัญหาเผด็จการอะไรต่าง ๆ แต่มีลักษณะแตกต่างกันออกไปในรายละเอียด เป็นต้นว่า ในฟิลิปปินส์และฮ่องกง กลไกที่ฝรั่งมาสอนวัฒนธรรมให้ ทำให้บรรดานักเขียนของฟิลิปปินส์กับฮ่องกงมีการเขียนเรื่องเป็นภาษาอังกฤษค่อนข้างแพร่หลาย นิตยสารที่ลงข่าวคราวทางวรรณกรรม เช่น เอเชียวีค มักจะมีข่าวคราวที่มาจากฮ่องกง มาเลเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์เป็นส่วนใหญ่ ตรงข้ามกับไทย ลาว เวียดนาม พม่า อินโดนีเซีย ยังมีลักษณะที่ค่อนข้างปิดตัวเอง แต่ปัญหาการเซ็นเซอร์ของเราดูจะเป็นอิสระมากกว่า ปัญหาร่วมกันบางอย่างที่ผมคิดว่าในกลุ่มประเทศอาเซียนยังมีอะไรหลายอย่างคล้ายกัน เช่น การพูดถึงปัญหาของสังคมสมัยใหม่ การปรับตัวของสังคมสมัยใหม่ ความแปลกแยกของผู้คนในสังคมที่พยายามเทียบกันแล้ว จะเห็นว่ามีปัญหาใกล้เคียงกัน การนำเสนอผลงานด้านบทกวี เรื่องสั้น หรือนวนิยาย ก็เสนอปัญหาที่มีอยู่รวมอยู่กันมากกว่าใน

สังคมญี่ปุ่น ซึ่งดูจะกลายเป็นอีกลักษณะหนึ่งไปแล้วตามแบบสังคมอุตสาหกรรม แม้จะมีปัญหาความแปลกแยกเหมือนกัน แต่รูปแบบการเขียนดูจะออกมาหลากหลายและมีลักษณะเป็นสากลมากกว่า วรรณกรรมญี่ปุ่นมักเสนอปัญหาความแปลกแยกจากการมองปัญหาของตัวเองเป็นหลัก เช่น ปัญหาความซับซ้อนภายในจิตใจ ลักษณะทางจิตวิทยาเข้ามามีบทบาทมาก ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบสังคมในเอเชียอาคเนย์หรือกับสังคมไทย ปัญหาทางสังคมของเรามักจะแสดงออกมาในเชิงรูปธรรมมากกว่านามธรรม นี่มองกันกว้าง ๆ นะครับเพราะถึงอย่างไรแม้จะมีจุดร่วมกัน แต่วิธีการแสดงออกก็คงแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ ลักษณะที่เป็นสากลนั้น ก็คงมีแต่ยืนอยู่บนพื้นฐานของตนเอง ประเทศใครประเทศมัน

อ.รื่นฤทัย "อยากให้คุณวาณิชเล่าถึงประสบการณ์ที่ได้พบนักเขียนในต่างแดนหลายชาติหลายภาษาว่า เมื่อพูดถึงในด้านวรรณกรรมต่างชาติเมื่อเทียบกับของเราแล้วจะเป็นอย่างไรบ้างคะ"

วาณิช "การพบนักเขียนต่างแดนมีปัญหาเหมือนกันคือ พูดกันไม่ค่อยรู้เรื่อง ก็เลยลำบากนิดหน่อย เท่าที่พบก็พบนักเขียนเด็ก นักเขียนเรื่องเด็ก เยาวชนนานาชาติ ที่กรุงมอสโก รัสเซีย ก็มีนักเขียนหลายคน 44 ประเทศ 150 คน ก็เท่าที่สังเกตมาแก่ ๆ ทั้งนั้น ก็ไม่ค่อยได้มีโอกาสพูดคุย ไม่ได้แลกเปลี่ยนความเห็นกัน ไม่ค่อยสนุกเท่าไหร่ที่จะแลกเปลี่ยนความเห็นกัน เพราะพูดกันไม่ค่อยรู้เรื่อง อีกอย่างหนึ่งคุยกันเรื่องอื่นมากกว่า ไปที่ฟิลิปปินส์ก็ไปเจอนักเขียนหลายคน นักเขียนส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยได้พูด เราคุยกันทั่ว ๆ ไปได้คุยแลกเปลี่ยนทรรศนะกันอย่างจริงจังในแง่ของการเขียนหนังสือ ไปจีนก็เจอนักเขียนมากมายก็มีปัญหาใหญ่ คือ พูดกันไม่รู้เรื่องเลยสักคำ ก็ไม่ได้มีเนื้อหาสาระอะไร พอจะรู้อยู่บ้าง คือ ปัญหาที่เรารู้ไม่ใช่ปัญหาที่น่าตื่นเต้นอะไร คือ รู้ว่านักเขียนในจีนค้าเขียนเรื่องอย่างไร เค้าสะท้อนภาพสังคมใด จากการที่เราอ่านหนังสือบ้าง เราก็พอจะรู้สิ่งที่เรารู้ก็ไม่ได้ทำให้เราตื่นเต้นอะไร นักเขียนในรัสเซียเค้าบอกว่า เค้ามีรายได้อย่างไร พิมพ์จำนวนทั้งหมด มีเรื่องหนังสือเค้าพิมพ์ 100 ล้านกว่าเล่ม เราก็ตื่นเต้นดี พิมพ์เยอะดี แต่นั่นเราไม่ได้แลกเปลี่ยนอะไรจริง ๆ จัง ๆ ถ้าจะถามว่านักเขียนอื่นเค้ามองเราอย่างไร นอกจากที่ผมเจอแล้วผมก็ไม่ทราบ"

อ.รื่นฤทัย "มีความเห็นอย่างไรในวงวรรณกรรมหลัง 6 ตุลา เป็นต้นมา"

ไพลิน "หลัง 6 ตุลา เป็นต้นมา ในความเห็นของดิฉันเอง เรามีการถกเถียงหรืออภิปรายหรือโต้แย้ง หรือแสดงความคิดเห็นในวงวรรณกรรมค่อนข้างมาก ช่วงหลัง 6 ตุลา เป็นต้นมา ตามความเห็นของดิฉัน ดิฉันเห็นว่าเราเริ่มจับลักษณะวรรณกรรมทั่ว ๆ ไปมากขึ้น มองกว้างขวางมากขึ้นกว่าเดิม *ลักษณะที่แบ่งออกเป็น 2 ค่าย มันเริ่มลดลงนะคะ หรือมันอาจจะเป็นเพราะว่า ค่ายที่เค้าเรียกว่าค่ายก้าวหน้านั้น มันเติบโตขึ้นจนคุมไปหมดทุกค่ายก็ได้* อันนี้ ไม่ค่อยแน่ใจเท่าไหร่ ว่ามันเป็นการขยายตัวของค่ายนี้ หรือว่ามันเป็นเพราะเรามองในแง่ของการเขียน นักเขียนที่เคยเขียนเรื่อง

ก้าวหน้าทั้งหลายอย่างเวลาเราอ่านแล้วรู้สึกรุนแรงอะไรต่าง ๆ ปัจจุบัน ก็ยังมีลักษณะการเขียนอย่างนี้อยู่บ้าง แต่ว่ามีอยู่หลายคนพยายามที่จะเขียนให้มันนิ่มนวลขึ้น หรือเขียนให้มีอะไรมากขึ้น นักเขียนพยายามจะเน้นที่จะให้มีอะไรมากขึ้น และมีลักษณะการคิดค้นเรื่องของความคิดมากขึ้น ที่เคยยึดทฤษฎีก้าวหน้าหรือทฤษฎีต่าง ๆ ก็รู้สึกว่าน้อยลง"

คำถาม "คุณไพลิน เหตุที่ใช้นามปากกาแทนชื่อจริง เกี่ยวข้องกับงานวิจารณ์หรือไม่"

ไพลิน "อันนี้คนถามคงจะคิดว่า ที่ใช้นามปากกา เพราะว่ากลัวเค้าจะรู้ใครวิจารณ์ใช่ไหมคะ ไม่ใช่ ไม่กลัว ว่าเค้าจะรู้ว่าใครวิจารณ์ ยินดีที่จะเจอผู้ถูกวิจารณ์ทุกคน และก็คุยกันได้เป็นปกติ แต่ที่ใช้นามปากกาเพราะว่า นามปากกานี้เกิดขึ้นเมื่อเหตุการณ์ 6 ตุลา เราคงจำได้ว่าช่วงหลังเหตุการณ์ 6 ตุลา ใคร ๆ ก็อยากใช้นามปากกากัน

คำถาม "การวิจารณ์ควรให้หลักเกณฑ์อะไรเป็นสำคัญ"

ไพลิน "ควรดูทุกส่วนของงานวรรณกรรมชิ้นนั้น ไม่ดูว่าเนื้อหาตรงนี้ หรือรูปแบบตรงนี้ ดูมันทุกส่วนที่มีแต่ละรูปแบบงาน แต่ละประเภทจะรู้เองว่า อันนี้จะดูตรงไหน ส่วนไหนส่วนเด่นของเค้า *ขึ้นอยู่กับวิจารณญาณของเรา การเป็นนักวิจารณ์ ถ้าเราอ่านมาน้อย เราจะวิจารณ์ไม่ได้ หรือเราไม่ได้ฝึกฝนการวิจารณ์มาเลย เราจะเริ่มต้นเป็นนักวิจารณ์เลยก็คงไม่ได้* และอีกประการหนึ่งคือ *ต้องกล้า* บางทีนักวิจารณ์ต้องกล้า *กล้าที่จะแสดงออก เรากล้าจะวิจารณ์ ต้องกล้ายอมรับว่าเราวิจารณ์อย่างนั้นจริง ๆ และก็เป็นความจริง หลักสำคัญอีกอันหนึ่งก็คือต้องมีเหตุผล เหตุผลในการวิจารณ์มิใช่เหตุผลส่วนตัว"*

อ.รื่นฤทัย "ขอความเห็นคุณสุชาติ เกี่ยวกับวรรณกรรมในปัจจุบันนี้ ในด้านทางทิศทางและความเคลื่อนไหว"

สุชาติ "สภาพปัจจุบันของวรรณกรรมไทย หลัง 6 ตุลา เป็นต้นมา หากจะมองดูแล้ว สภาพของมันยังเคลื่อนไหวอยู่ แต่ไม่หลากหลายเท่าที่ควร ถ้าเรามองดูการพัฒนาของมัน ตั้งแต่เริ่มมีงานเขียนสมัยใหม่ขึ้นในประเทศนี้ โดยเฉพาะเริ่มตั้งแต่เรารับเอารูปแบบทั้งนวนิยาย และเรื่องสั้นแบบตะวันตกเข้ามา แล้วดูให้ลึกลงไปในลักษณะทางชนชาติ ผมคิดว่าเรามีหลายอย่างที่เป็นลักษณะของเรา โดยเฉพาะสภาพของวรรณกรรมไทยที่ผ่านมาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน ดูสภาพกันแล้ว ผมคิดว่ามีสภาพกว้าง ๆ อยู่ 4 ประการ

ประการแรก โครงสร้างใหญ่ ๆ ทางสังคมเมือง ซึ่งเป็นศูนย์ของวัฒนธรรมทางหนังสือนั้น เป็นการเติบโตมาจากคนชั้นกลาง เชื้อสายจีน การขยายตัวของการศึกษาตลาดหนังสือ หรือแม้แต่สภาพของวรรณกรรม ถ้ามองให้ลึกลงไปโดยดูจากฐานทางเศรษฐกิจ คนที่มีโอกาสการรับรู้ปัญหา คนที่มีโอกาสอ่านออกเขียนได้ คนที่มีโอกาสรับรู้วัฒนธรรมสมัยใหม่แบบตะวันตก

นั้น ถ้ายกเว้นพวกเชื้อพระวงศ์ในยุคเริ่มรับอิทธิพลจากตะวันตกแล้ว ผู้ที่ได้รับโอกาสในชีวิตมาก่อนคนอื่น ๆ และมีโอกาสปรับปรุงเปลี่ยนแปลงค่านิยมในด้านวัฒนธรรมทางหนังสือมากกว่ากลุ่มอื่นก็เห็นจะเป็นคนไทยชั้นกลางที่มีเชื้อสายจีน นี่เป็นลักษณะโครงสร้างที่พอกพูนการเติบโตในส่วนอื่น ๆ ทั้งหมดด้วย ไม่ว่าจะเป็นทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ รวมทั้งสภาพในทางศิลปและวรรณกรรม สภาพการรับรู้ทางด้านหนังสือ ถ้าพูดกันตั้งแต่เริ่มต้น ก็มีโรงเรียนข้าราชการพลเรือนสมัยรัชกาลที่ 5 ที่เน้นไปทางรับราชการ คนที่ได้รับการศึกษา คือ เชื้อพระวงศ์และเจ้านายชั้นสูง แต่คนที่เข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจในสังคมจริง ๆ คือ ชนชั้นกลางเชื้อสายจีน สิ่งเหล่านี้อาจจะเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ตามสภาพ แต่ผมเห็นว่าโครงสร้างอันนี้ยังเป็นโครงสร้างใหญ่อยู่ การขยายตัวของตลาดหนังสือและสภาพทางวรรณกรรมที่ขยายไปสู่ส่วนล่าง มันขยายตัวไปจากส่วนนี้ ผมมีความรู้สึกว่าสภาพการตื่นตัวของตลาดหนังสือบ้านเรา บางทีมันตอบสนองคนชั้นกลางมากกว่าคนชั้นล่าง และมองให้ลึกแล้วก็คือ คนชั้นกลางเชื้อสายจีน อันนี้ผมไม่ได้ดูถูกหรือกีดกันทางเชื้อชาตินะ ผมมองดูโอกาสในชีวิตของคนที่อยู่ในเมือง คนที่ได้รับการศึกษา ซึ่งพร้อมจะเป็นปัจจัยในการเปลี่ยนแปลงทางรสนิยมดูกันแล้วมันอยู่ในวงจรเหล่านี้ และนี่เองที่ทำให้ไม่น่าแปลกใจว่า ทำไมชาวไร่ชาวนา หรือกรรมกร จึงไม่ค่อยอยากอ่านปัญหาเกี่ยวกับชนชั้นของเขา แต่กลับอยากอ่านเรื่องผู้ดี เศรษฐี หรือความฟุ้งเฟ้อของพวกคนชั้นกลางตามไปด้วย แต่สภาพทางวรรณกรรมในบ้านเราจะขยายตัวเติบโตหรือไม่ ผมว่าต้องดูรสนิยมในการอ่าน คนในระดับพื้นฐานเหล่านี้ว่าเขานิยมชมชอบอะไร

ประการที่ 2 เนื้อหาของวรรณกรรมปัจจุบัน ดูจากสิ่งที่พัฒนาผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นตลาดหนังสือ พ่อค้าหนังสือ คนอ่านหนังสือ มันตื่นตัวไปตามรสนิยมแบบพ่อค้า แต่แก่นเรื่องหลักในทางคุณภาพของนักเขียนยังเป็นการพูดถึงความขัดแย้งทางชนชั้นและปัญหาช่องว่างทางจิตใจ ระหว่างเมืองกับชนบท ผมว่ามันเลี่ยงไม่พ้นสำหรับประเทศที่มีการพัฒนาแบบนี้ และความรู้สึกนี้มันกินความไปถึงความขัดแย้งระหว่างความคิดใหม่กับความคิดเก่าอะไรทำนองนั้นด้วย ทั้งในแง่รูปแบบและเนื้อหา ไม่ว่าจะแตกตัวออกมาเป็นวรรณกรรมเพื่อสังคมหรือวรรณกรรมน้ำเน่าก็ตาม

ประการที่ 3 แนวโน้มกว้าง ๆ ของวรรณกรรมไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันถ้าหากมองดูกันในแง่ของการผูกเรื่องสร้างเรื่องขึ้นมาแล้ว พฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครในวรรณกรรมไทย ดูจะเน้นในแง่การสร้าง "ตัวเอก" มาเป็นตัวเดินเรื่องใหญ่ คือ ตัวเอกเป็นตัวหลัก แต่ปัญหาและการบรรยายสภาพแวดล้อมมักจะเป็นส่วนรอง ในอดีตเราจะดูได้จากเรื่อง ขุนช้างขุนแผน พระลอ "แม่พลอย" ในสี่แผ่นดิน "จันทา โนนดินแดง" ในแลไปข้างหน้า ลักษณะที่เรียกว่า main character ดูจะเป็นจุดหลักของนวนิยายไทยมากกว่าจุดอื่น คือ เป็นตัวบทบาทใหญ่ ถ้าบทบาทตัวใหญ่ทำได้สำเร็จ วรรณกรรมชิ้นนั้นก็พบความสำเร็จ ดังนั้น ในแง่ของการริเริ่มเทคนิคใหม่จึงไม่

ค่อยเกิด ความหลากหลายทางความคิดไม่ค่อยมี

ประการที่ 4 สืบเนื่องมาจากประการที่ 3 ก็คือ นักเขียนที่บุกเบิกนำเสนอในเชิงทดลอง คือ เป็น experimental ทางรูปแบบและเนื้อหาใหม่ หรือเสนอให้เห็นความริเริ่มแปลกใหม่มักไม่ค่อยปรากฏให้เห็น ส่วนใหญ่ถ้าต้องการเป็นนักเขียนที่พบความสำเร็จ ก็มักจะวนเวียนเขียนกันในลักษณะตัวละครแบบประเพณี ตัวละครหลักแบบ "ดอกโศก" นั้น ได้รับความสำเร็จมากกว่าการเขียนแบบโศกนาฏกรรมหรือการเขียนในเชิงสัญลักษณ์และเหนือจริง บทบาทตัว (ละคร) ใหญ่นั้นว่าไปแล้วก็คงขาดไม่ได้ แต่เทคนิคใหม่ ๆ ต่างหากที่มันขาด ตัวละครในเรื่อง One Hundred Years of Solitude ที่กาเบรียล มาเควซ เขียนก็มีบทบาทของตัวใหญ่เป็นหลักเช่นกัน แต่ถ้าอ่านอย่างพินิจพิเคราะห์แล้ว จะพบว่าเขามีการใช้เทคนิคหลากหลาย ทั้งในเชิงเหนือจริง และการใช้ภาพฝันแบบกระแสสำนึก ส่วนเวลาที่กำหนดก็ใช้เทคนิคที่ย้อนกลับไปกลับมา ไม่ได้เลื่อนไหลไปเป็นแบบตั้งแต่เกิดไปจนนางเอกแต่งงานตายจากพระเอก หรือในเรื่อง Hunger ของคนุต แฮมซุน ตัวละครที่เป็นบทบาทตัวใหญ่ ก็เป็นในลักษณะ "ไม่มีชื่อ" คือจะเป็นใคร ชื่ออะไรไม่สำคัญ แต่ความหิวต่างหากที่สำคัญกว่า เพราะมันแสดงความสากลมากกว่า นักเขียนไทยที่ทดลองทำอะไรใหม่ ๆ เช่น ทดลองใช้สำนวนหรือเทคนิคใหม่ ๆ ดูเหมือนจะมีน้อยมาก ลักษณะว่าอะไรว่าตามกันนี้คิดว่าเป็นกระแสใหญ่ของสภาพวรรณกรรมไทยปัจจุบันต่างยุคต่างสมัย ก็มีบทบาทครอบงำแตกต่างกันไป ใครได้พบความสำเร็จ "ขายดี" ในตัวละครที่มีบทบาทใหญ่ประเภทไหนก็เฮไหนเฮนั่น.....ทั้งน้ำเน่าและเพื่อชีวิตแหละครับ.....สังคมไทยเป็นสังคมที่มีลักษณะเป็นประเพณีนิยมอยู่แล้ว การปิดกั้นการเติบโตของวรรณกรรมทั้งในแง่ความผันแปรทางการเมือง การครองชีพตลอดจนการไม่โอบอุ้มนักเขียนในเชิงคุณภาพหรือปล่อยให้มีการทดลองแนวการเขียนใหม่มานำเสนอ ล้วนมีส่วนจำกัดสีสันของวรรณกรรมไทยให้ซ้ำซากอยู่กับที่ พูดง่าย ๆ ก็คือ หยุดนิ่งมากกว่าเคลื่อนไหว แม้จะมีความคิดใหม่ ๆ กระจัดกระจายอยู่พอสมควร แต่แล้วลงท้ายก็ดูเหมือนลงเอยอยู่ในเบ้าเดียว อย่างไรก็ตาม งานเขียนใหม่แนวใหม่ ๆ คงหลากหลายขึ้น เพราะสังคมมันแสดงความขัดแย้งสับสนมากขึ้น ดังนั้น การท้าทายใหม่ ๆ ในทางรูปแบบและเนื้อหา ผมคิดว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในหมู่นักเขียนใหม่ ๆ ไม่มากก็น้อย

การอภิปรายในวันนั้น ได้จบลงเนื่องด้วยเวลาจำกัด ผู้รายงานมิได้จดรายงานส่วนผู้ที่อภิปรายได้เพิ่มเติมในท่ามกลางการรอคอยของผู้จะเข้าห้องเรียนใหม่ เนื่องจากเทปหมดม้วนและผู้อภิปรายก็เร่งรีบจนผู้รายงานจดไม่ทัน จึงต้องขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

(พิมพ์ครั้งแรกใน สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ฉบับเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2526)